

กลยุทธ์การผลิต เมล็ดพันธุ์ข้าวของกรมการข้าว

ดร.กฤษณพงศ์ ศรีพงษ์พันธุ์กุล รองอธิบดีกรมการข้าว

บรรยายพิเศษ การประชุมทางวิชาการเมล็ดพันธุ์พืชแห่งชาติ ครั้งที่ 15 วันที่ 19 มิถุนายน 2561

ความต้องการข้าวสำหรับการผลิต ปี 2561/62

ชนิดข้าว	การส่งออก		การบริโภค		อุตสาหกรรม		ทำ เม ลี ด พ ัน ธุ์	รวม	เป้าหมาย
	ล้านตัน (ข้าวเปลือก)	ล้านตัน (ข้าวสาร)	ล้านตัน (ข้าวเปลือก)	ล้านตัน (ข้าวสาร)	ล้านตัน (ข้าวเปลือก)	ล้านตัน (ข้าวสาร)	ล้านตัน (ข้าวเปลือก)	ล้านตัน (ข้าวเปลือก)	ล้านตัน (ข้าวเปลือก)
ข้าวหอมมะลิ	2.770	1.800	3.050	1.980	0.080	0.052	0.519	6.419	9.317
ข้าวหอมไทย	0.770	0.500	0.810	0.530	-	-	0.029	1.609	1.609
ข้าวเจ้า	10.462	6.800	2.030	1.320	2.210	1.437	0.531	15.232	15.232
ข้าวเหนียว	0.620	0.400	5.970	3.880	0.110	0.072	0.304	7.004	7.004
ข้าวเฉพาะ	0.069	0.045	0.185	0.120	-	-	0.006	0.260	0.260
รวม	14.691	9.545	12.045	7.830	2.400	1.561	1.389	30.524	33.422

แผนการผลิตและเมล็ดพันธุ์ใช้ปลูก ปี 2561/62

ชนิดข้าว	พื้นที่ (ล้านไร่)			เมล็ดพันธุ์ใช้ปลูก (ตัน)		
	รอบที่ 1	รอบที่ 2	รวม	รอบที่ 1	รอบที่ 2	รวม
หอมมะลิ	26.09	-	26.09	508,233	-	508,233
หอมไทย	1.03	1.29	2.32	20,147	27,451	47,598
ข้าวเจ้า	14.84	9.33	24.17	326,777	217,482	544,259
ข้าวเหนียว	15.78	1.53	17.31	259,108	30,875	289,983
ข้าวตลาด เฉพาะ	0.47	0.06	0.53	7,380	1,037	8,419
รวม	58.21	12.21	70.42	1,121,644	276,848	1,398,492

แหล่งผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวที่มีระบบการควบคุม

ชนิดข้าว	กรมการข้าว	สถาบัน เกษตรกร (สหกรณ์)	ศูนย์ข้าว ชุมชน/กลุ่ม เกษตรกร	ผู้ประกอบการ (สมาคม/ชมรม)	รวมทั้งหมด
หอมมะลิ	25,300	10,030	20,226	5,300	60,856
หอมไทย	7,900	1,150	4,510	27,800	41,360
ข้าวเจ้า	32,600	22,440	15,150	211,000	281,190
ข้าวเหนียว	16,300	3,380	9,840	5,500	35,020
ข้าวตลาดเฉพาะ	1,900	-	274	400	2,574
รวม	84,000	37,000	50,000	250,000	421,000

ความต้องการใช้เมล็ดพันธุ์ข้าว

การใช้เมล็ดพันธุ์

เมล็ดพันธุ์ข้าวที่ซื้อ

ปีละ 713,231 ตัน
(51%)

เมล็ดพันธุ์ที่เก็บไว้ใช้เอง

ปีละ 685,261 ตัน
(49%)

ปริมาณเมล็ดพันธุ์ข้าวที่ใช้ปลูก

ปีละ 1,398,492 ตัน

ปริมาณการผลิตปีละ 421,000 ตัน

กรมการข้าว 84,000 ตัน

ศูนย์ข้าวชุมชน 50,000 ตัน

สหกรณ์ 64 แห่ง 37,000 ตัน

ผู้ประกอบการ 220 แห่ง 250,000 ตัน

ปริมาณที่ซื้อหาจากเพื่อนบ้านในท้องถิ่น 292,231 ตัน

ถ่ายทอดความรู้การคัดเลือก การผลิตและการเก็บรักษา

การส่งเสริมการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวคุณภาพดีไว้ใช้เอง

1. จัดตั้งธนาคารเมล็ดพันธุ์ข้าว(ปี 57 – 61) 103 แห่ง
2. ส่งเสริมการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวในครัวเรือน(ปี58–61) 29,640 ครัวเรือน
3. ส่งเสริมการใช้เมล็ดพันธุ์ข้าวหอมมะลิคุณภาพดี(ปี60/61) 30,900 ครัวเรือน
4. ถ่ายทอดความรู้การผลิตและเก็บรักษาเมล็ดพันธุ์ไว้ใช้เอง

เป้าหมายการผลิตและกระจายเมล็ดพันธุ์ข้าว

“เมล็ดพันธุ์ข้าวมีปริมาณเพียงพอและ
ชาวนาสามารถเข้าถึงเมล็ดพันธุ์ข้าวคุณภาพดีได้อย่างทั่วถึงและเหมาะสม”

- ผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวคุณภาพดีเพิ่มขึ้น
- พัฒนาผู้ผลิตและผู้จำหน่ายเมล็ดข้าวให้มีความเข้มแข็ง
- เมล็ดพันธุ์ข้าวที่มีการผลิตและจำหน่ายในท้องตลาดมีคุณภาพได้มาตรฐานตามที่กฎหมายกำหนด
- เมล็ดพันธุ์ข้าวคุณภาพดีมีการกระจายไปสู่ชาวนาทั่วประเทศเพิ่มขึ้น

การผลิตและกระจายเมล็ดพันธุ์ข้าวคุณภาพดี

กรมการข้าว
ผลิตเมล็ดพันธุ์

คัด

หลัก

จำหน่าย

ขยาย

การตรวจสอบ
และควบคุม
คุณภาพ
เมล็ดพันธุ์

1. วางแผนการผลิต ล่วงหน้า 2 ปี

2. จัดทำแปลงขยายพันธุ์

รับซื้อเมล็ดพันธุ์คืนจากเกษตรกร

3. ปรับปรุงสภาพเมล็ดพันธุ์

เมล็ดพันธุ์ดี

4. การเก็บรักษา
เมล็ดพันธุ์

- ตรวจสอบคุณภาพก่อนจัดส่ง
- รมสารเคมีป้องกัน/กำจัดแมลง

5. การจำหน่ายเมล็ดพันธุ์

เพื่อใช้ผลิตเมล็ดพันธุ์

เกษตรกร
(ใช้เพาะปลูก/เก็บไว้ใช้ทำพันธุ์)

สมาคมผู้รวบรวมและจำหน่ายเมล็ดพันธุ์ข้าว

ชมรมผู้ผลิตและจำหน่ายเมล็ดพันธุ์ข้าว

ศูนย์ข้าว
ชุมชน

กลุ่ม
ผู้ผลิต
เมล็ดพันธุ์

หมู่บ้านผลิต
เมล็ดพันธุ์

ผู้ประกอบการ
ธุรกิจเกี่ยวเนื่อง

ผู้ประกอบการ
ผลิตเมล็ดพันธุ์

สถาบัน
เกษตรกร

เกษตรกร

การฝึกอบรม/สัมมนา

สนับสนุน
- องค์ความรู้
- ข้อมูลข่าวสาร

ประชาสัมพันธ์

ประสานงาน

ช่วยเหลือ / แก้ไข
ปัญหา

ความต้องการ / ปัญหา

กลไกการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต และคุณภาพเมล็ดพันธุ์ข้าว

ชาวนา
ผู้ใช้เมล็ดพันธุ์

กลไกการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต และคุณภาพเมล็ดพันธุ์ข้าว

ผลิตเมล็ดชั้นพันธุ์คัด และชั้นพันธุ์หลัก

①

กรมการข้าว
(กองวิจัยและพัฒนาข้าว)
ศูนย์วิจัยข้าว 28 ศูนย์

ผลิตเมล็ด
ชั้นพันธุ์คัด 290 ตัน
ชั้นพันธุ์หลัก 2,900 ตัน

การควบคุมคุณภาพ

- คัดเลือกรวงที่มีลักษณะตรงตามพันธุ์ ปลุกแบบรวงต่อแถว
- ตรวจสอบพันธุ์ปนทุกระยะหากพบตัดทิ้งทั้งแถว
- ตรวจสอบแปลงครั้งสุดท้ายก่อนเก็บเกี่ยว หากมีลักษณะไม่ดี กำจัดทิ้งทั้งแถว
- ตรวจสอบคุณภาพหลังปรับปรุงสภาพ

มาตรฐานที่ใช้

มาตรฐานคุณภาพ
เมล็ดพันธุ์ข้าว
พ.ศ.2557

ผู้ควบคุมคุณภาพ :
กรมการข้าว

กลไกการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต และคุณภาพเมล็ดพันธุ์ข้าว

ผลิตเมล็ดชั้นพันธุ์ขยาย

②

กรรมการข้าว
(กองเมล็ดพันธุ์ข้าว)
ศูนย์เมล็ดพันธุ์ข้าว
24ศูนย์

ผลิตเมล็ด
ชั้นพันธุ์ขยาย
67,200 ตัน

การควบคุมคุณภาพ

- ตรวจมาตรฐานแปลง
อย่างเป็นทางการ
- ตรวจสอบคุณภาพเมล็ด
พันธุ์ในขั้นตอน เพื่อ
จัดซื้อ ก่อน – หลัง
ปรับปรุงสภาพ เก็บรักษา
รอการจำหน่าย

มาตรฐานที่ใช้

- มาตรฐานแปลง
ขยายพันธุ์ พ.ศ. 2553
- มาตรฐานคุณภาพ
เมล็ดพันธุ์ข้าว
พ.ศ. 2557

ผู้ควบคุมคุณภาพ :
กรรมการข้าว

กลไกการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต และคุณภาพเมล็ดพันธุ์ข้าว

ผลิตเมล็ดชั้นพันธุ์จำหน่าย

③

ผลิตเมล็ด ชั้นพันธุ์จำหน่าย

ศูนย์ข้าวชุมชน 50,000 ตัน
สหกรณ์การเกษตร 37,000 ตัน
สมาคม/ผู้ประกอบการ 250,000 ตัน
กรมการข้าว 16,800 ตัน

การควบคุมคุณภาพ

- ติดตามการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีสำหรับเมล็ดพันธุ์
- ตรวจสอบรับรองระบบการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว
- ตรวจสอบคุณภาพเมล็ดพันธุ์หลังปรับปรุงสภาพก่อนจำหน่าย

มาตรฐานที่ใช้

- มาตรฐานสินค้าเกษตร
การปฏิบัติการเกษตรที่
ดีสำหรับเมล็ดพันธุ์ข้าว
(มกษ. 4406 – 2560)

ผู้ควบคุมคุณภาพ :

กรมการข้าว
ศมช./ศวช.

กลไกการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต และคุณภาพเมล็ดพันธุ์ข้าว

การจำหน่ายเมล็ดพันธุ์

④
ศูนย์ข้าวชุมชน
สหกรณ์การเกษตร
สมาคม / ผู้ประกอบการ
กรมการข้าว
(ศูนย์เมล็ดพันธุ์ข้าว 24 ศูนย์)
จำหน่ายเมล็ดพันธุ์

การควบคุมคุณภาพ

- ตรวจประเมินร้านจำหน่ายเมล็ดพันธุ์ข้าวคุณภาพ
- ควบคุมคุณภาพเมล็ดพันธุ์ตามกฎหมายโดยสารวัตรเกษตร

มาตรฐานที่ใช้

พ.ร.บ.พันธุ์พืช
พ.ศ. 2518 และที่แก้ไข
เพิ่มเติม

ผู้ควบคุมคุณภาพ :

กรมการข้าว/
กรมวิชาการเกษตร

การสร้างและขยายเครือข่าย การผลิตและกระจายเมล็ดพันธุ์ให้ทั่วถึง

กรมการข้าว

- การฝึกอบรม/
สัมมนา
- สนับสนุนองค์ความรู้
/ ข้อมูลข่าวสาร
- ประชาสัมพันธ์
- ประสานงาน
- ช่วยเหลือ / แก้ไข
ปัญหา

สมาคมผู้รวบรวมและจำหน่ายเมล็ด
พันธุ์ข้าว

ชมรมผู้ผลิตและจำหน่ายเมล็ดพันธุ์ข้าว

ศูนย์ข้าว
ชุมชน

กลุ่ม
ผู้ผลิต
เมล็ด
พันธุ์

ผู้ประกอบการ
ธุรกิจ
เกี่ยวเนื่อง

หมู่บ้าน
ผลิตเมล็ด
พันธุ์

ผู้ประกอบการ
การผลิต
เมล็ดพันธุ์

สถาบัน
เกษตรกร

ผู้ใช้ /
ชาวนา

มาตรฐานเมล็ดพันธุ์ข้าว พ.ศ.2557

ส่วนประกอบ	ชั้นพันธุ์หลัก	ชั้นพันธุ์ขยาย	ชั้นพันธุ์จำหน่าย
เมล็ดพันธุ์บริสุทธิ์ ไม่ต่ำกว่าร้อยละ	98	98	98
ข้าวแดง ไม่เกินจำนวน	ไม่มี	1 เมล็ด ใน 500 กรัม	5 เมล็ด ใน 500 กรัม
ข้าวพันธุ์อื่นปน ไม่เกินจำนวน	1 เมล็ด ใน 1,000 กรัม	5 เมล็ด ใน 500 กรัม	15 เมล็ด ใน 500 กรัม
สิ่งเจือปน ไม่เกินร้อยละ	2	2	2
ความงอก ไม่ต่ำกว่าร้อยละ	80	80	80
ความชื้น ไม่เกินร้อยละ	14	14	14

หมายเหตุ

- ในเมล็ดพันธุ์ชั้นพันธุ์หลักข้าวเจ้า ไม่ให้มีข้าวเหนียวปน
- ในเมล็ดพันธุ์ชั้นพันธุ์หลักข้าวเหนียว ให้มีข้าวเจ้าปนได้ไม่เกินจำนวน 5 เมล็ดใน 500 กรัม

ประกาศกรมการข้าว ณ วันที่ 1 กันยายน 2557

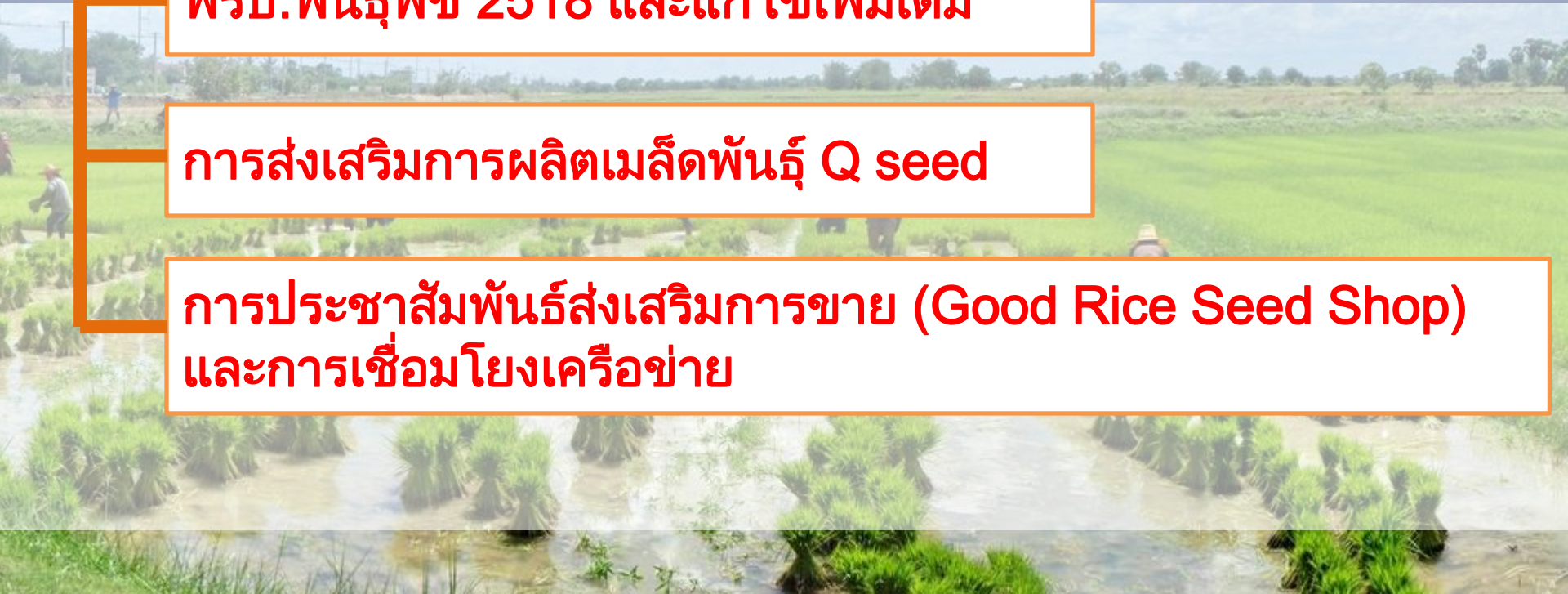
การควบคุมคุณภาพ

การปฏิบัติการผลิตตามมาตรฐานคุณภาพชั้นพันธุ์ คัด หลัก ขยาย
จำหน่าย

พรบ.พันธุ์พืช 2518 และแก้ไขเพิ่มเติม

การส่งเสริมการผลิตเมล็ดพันธุ์ Q seed

การประชาสัมพันธ์ส่งเสริมการขาย (Good Rice Seed Shop)
และการเชื่อมโยงเครือข่าย

จุดแข็ง จุดอ่อน ของระบบการผลิต และกระจายเมล็ดพันธุ์ข้าว

จุดแข็ง

1. ข้าวเป็นพืชเศรษฐกิจที่สำคัญ ทำให้มีความต้องการใช้เมล็ดพันธุ์เพื่อการเพาะปลูกเป็นจำนวนมาก
2. ภาครัฐมีความพร้อมในการผลิตและถ่ายทอดเทคโนโลยีเกี่ยวกับเมล็ดพันธุ์ข้าวสำหรับผู้ประกอบการที่มีความสนใจในธุรกิจเมล็ดพันธุ์ข้าว
3. ภาครัฐมีการตรวจรับรองระบบการผลิตเมล็ดพันธุ์ (GAP : Seed)
4. มีกฎหมายพันธุ์พืชในการควบคุมกำกับคุณภาพเมล็ดพันธุ์ข้าวที่จำหน่ายเพื่อให้มีคุณภาพตรงตามมาตรฐาน
5. มีร้านค้าตัวแทนจำหน่ายเมล็ดพันธุ์ข้าวกระจายในพื้นที่เพาะปลูกข้าวทั่วประเทศ
6. มีหลากหลายชนิดข้าวพันธุ์

จุดแข็ง จุดอ่อน ของระบบการผลิต และกระจายเมล็ดพันธุ์ข้าว

จุดอ่อน

1. ชาวนาจำนวนมากยังไม่ทราบแหล่งจำหน่ายเมล็ดพันธุ์ข้าวที่มีคุณภาพ หรืออยู่ห่างไกลจากแหล่งจำหน่ายเมล็ดพันธุ์ข้าว
2. ศักยภาพและพื้นที่บางแห่งของชุมชนไม่พร้อมสำหรับผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวคุณภาพดี ตอบสนองความต้องการของชุมชนได้
3. องค์กรชาวนาขาดเครื่องมือ อุปกรณ์ในการผลิตเมล็ดพันธุ์
4. ขาดการเผยแพร่ ประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับการควบคุมและบังคับใช้กฎหมายเมล็ดพันธุ์พืช ทำให้ชาวนา ผู้ประกอบการผลิตและจำหน่าย ไม่มีความรู้ความเข้าใจในรายละเอียดของกฎหมาย และกฎกระทรวงที่เกี่ยวข้องอย่างเป็นระบบ
5. ขาดการวิเคราะห์ความต้องการของตลาด ทำให้ชนิดพันธุ์ข้าวที่ผลิตไม่ตรงตามความต้องการของชาวนา
6. ขาดผู้ประกอบการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวพันธุ์พื้นเมือง
7. ขาดศูนย์ข้อมูลเมล็ดพันธุ์ข้าวและการเชื่อมโยงตลาดและเครือข่าย

ยกระดับและเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต และกระจายเมล็ดพันธุ์ข้าวที่ดีได้อย่างไร...

1. ส่งเสริมรณรงค์ให้ชาวนานิยมใช้เมล็ดพันธุ์ข้าว คุณภาพที่ดี

- จูงใจ ส่งเสริม สนับสนุนให้ชาวนาใช้เมล็ดพันธุ์ข้าวคุณภาพที่ดี
- รณรงค์ เผยแพร่ความรู้เรื่องเมล็ดพันธุ์ข้าวที่ดีและประโยชน์
จากการใช้
- จัดทำศูนย์ข้อมูลและเผยแพร่ประชาสัมพันธ์และให้บริการ
ข้อมูลแหล่งเมล็ดพันธุ์ข้าวที่ดี

ยกระดับและเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต และกระจายเมล็ดพันธุ์ข้าวที่ดีได้อย่างไร...

2. ส่งเสริม สนับสนุน พัฒนาผู้ผลิตและผู้ประกอบการเมล็ดพันธุ์ทุก ภาคส่วน

- จูงใจ ส่งเสริม สนับสนุนให้มีผู้ผลิตและกลุ่มผู้ผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวที่มีคุณภาพในทุกภาคส่วน
- ให้บริการคำปรึกษาและถ่ายทอดความรู้ในการผลิตและประกอบธุรกิจด้านเมล็ดพันธุ์ข้าว
- พัฒนาและสนับสนุนการขอรับรองระบบการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวตามหลัก **GAP Seed**
- สร้างความตระหนักและให้ความรู้เกี่ยวกับกฎหมายเมล็ดพันธุ์ข้าว
- ควบคุม กำกับเมล็ดพันธุ์ที่ผลิต รวบรวมและจำหน่ายให้เป็นไปตามกฎหมายเมล็ดพันธุ์
- ส่งเสริมสนับสนุนการให้บริการศูนย์ข้อมูลและเชื่อมโยงธุรกิจเมล็ดพันธุ์ข้าว

ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมรับประโยชน์: ประชาารัฐ ธุรกิจ เมล็ดพันธุ์ข้าว

คุณภาพเมล็ดพันธุ์ข้าว คือ
ความสำเร็จและศรัทธาของชาวนา

ขอบคุณครับ